

H. Ferid Alnar (1906-1978)

Türk müzisyen, besteci, orkestra şefi, kanun virtüözü, müzik öğretmeni.

11 Mart 1906'da İstanbul'da doğdu. Posta Genel Müdürü Hüseyin Bey ve iyi derecede kanun çalan Saime Hanım'ın oğludur. Müziğe annesinin teşvikiyle küçük yaşta (8 yaşında), kanun çalarak başladı. Şüphesiz ilk öğretmeni annesiydi. Daha sonra Vitali Efendi'den ders alan H. Ferid, 12 yaşında bir kanun virtüözü olarak ünlendi ve ilk bestelerini 16 yaşında yaptı. Bu gençlik yıllarında armoni, kontrpuan ve füg dersleri de aldı. Çok sesli müzik alanına yöneldi. Kanunî H. Ferid Alnar, İstanbul Sultanisinde ve beraberinde 1922-1926 yılları arasında Darü't-Ta'lim-i Musiki Topluluğunda kanun çaldı. Tecrübe kazandı. Bu tecrübesinin meyveleri olarak 1922'de Türk makamlarını kullandığı tek sesli bir operetle besteciliğe başladı. 1926 yılında "On Saz Semaisi" yayımladı. Saz semailerinde kendisinden armoni dersleri aldığı Hüseyin Sadettin Arel'in etkisinde kaldı. Aynı toplulukla Berlin'e giderek Alman Polydor firması için birkaç plak doldurdu. Bu yolculuklarından birinde Berlin Yüksek Okul müdürü ve besteci Franz Schreker ile tanıştı. Çok sesli besteleri Schreker'in ilgisini çekti. Alnar, yetenekli öğrencilerin yüksek müzik öğrenimi almaları amacıyla Avrupa'ya gönderilmeleri için yapılan sınava girmiş, ancak başarılı olamadı. Bununla birlikte Alnar, 1927 yılında bitirmek üzere olduğu İstanbul Mimarlık Akademisindeki öğrenimini yarım bırakıp kendi olanaklarıyla Viyana'ya gitti. Viyana Devlet Müzik Akademisinde bestecilik ve orkestra yöneticiliği dersleri aldı. Hocaları Josef Marx ve Oswald Kabasta idi. 1932 yılında Viyana'daki eğitimini tamamlayarak Türkiye'ye döndü. İstanbul Şehir Tiyatrosunda orkestra şefliği yaptı. Aynı zamanda Belediye Konservatuvarında müzik tarihi öğretmenliği görevinde bulundu. Ayrıca gençlik yıllarında Darülelhanda kanun çaldı. H. Ferid'in müzik alanında başarılı olmasında ve Batı'da eğitim almasında Arel kadar Atatürk'ün de büyük katkısı oldu. Atatürk kendi musikimizle birlikte Batı müziğinin de öğrenilmesi taraftarıydı. Bir demecinde "...Türk musikisini milletlerarası bir sanat hâline getirelim. Türk'ün nağmelerini kaldırıp atalım da, sadece Batı milletlerinin hazır musikisini alıp kendimize mal edelim yalnız onları dinleyelim... demedim!" diyordu. Bu mantıkla H. Ferid gibi yetenekleri Batı'ya burslu olarak gönderdi. Atatürk'ün operaya da ilgisi bilinmektedir. Hatta Atatürk'ün konularını önerdiği ya da uygun gördüğü, hazırlanan taslakları kendi el yazısı ile işleyip düzelttiği üç opera yazılmıştır. Bu açıdan bakıldığında Atatürk'ün sağlığında ilk opera gösterisini hazırlayan H. Ferid'dir. Bunlardan en önemlisi Ankara'da hazırladığı ilk opera temsilleridir. Alnar'ın Türk müziğine yaptığı hizmet takdire değerdir. Klasik Türk müziği öğeleri ile Batı müziği tekniklerini bağdaştırmaya çalışan ilk müzisyenlerdendir. Her iki tür müziği ve kültürü de çok iyi bilen bu insanın, büyüklüğü bu noktadan kaynaklanır.

1936'da o dönemdeki ismiyle Riyaset-i Cumhur Filormani Orkestrası'nda (Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası) şef yardımcısı oldu ve 1937'de Carl Ebert'le birlikte Türkiye'de ilk opera gösterisini düzenledi. 1937-1938 yıllarında Halk müziği derleme çalışmalarına katıldı. 1940'larda adını duyuran, büyük yokluklar içerisinde çok sesli çağdaş müzik akımını başlatan, ilk kuşak bestecilerden "Türk Beşleri" arasında yar aldı. 1942'de çok sesli ulusal musiki yazılmasını özendirmek için konulan İnönü Armağanı'nı ilk kez alanlardan oldu. 1946 yılında daha önce şef yardımcısı olduğu Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası şefliğine getirildi. Altı yıl bu görevde kaldı. 1952'de rahatsızlığı sebebiyle şeflik görevinden ayrıldı. Ancak Türk müziğine olan hizmeti devam etti. Atatürk'ün açtığı Ankara Devlet Konservatuvarında öğretmenlik yapmaya başladı. Bu görevi ölümüne değin sürdürdü. Ankara Devlet Konservatuvarında öğretmen olduğu bu dönemde bir süre yine Viyana'da bulundu (1952-1955). Burada çeşitli orkestraları (örneğin Viyana Senfoni Orkestrası) konuk şef olarak yöneterek, Türkiye'yi temsil etti. Münih ve Stuttgart'ta da bulundu. Münih Filarmonisi, Stuttgart Radyo Orkestrası, Atina ve Sofya Senfoni Topluluklarını konuk

sanatçı olarak yönetti. Kısacası Türk müziği ve sanatının Avrupa'ya açılışına katkıda bulundu. Bu alanda da ilkleri gerçekleştirdi. 1955 yılında Devlet Opera ve Balesi'nin genel müzik direktörlüğünü yapmaya başlamış, ancak sağlığının yine bozulması yüzünden 1960'da bu görevinden ayrılarak tekrar Viyana'ya yerleşmiştir. 1964 yılında kesin olarak Türkiye'ye döndü. Önce babasını, daha sonra annesi ile İngiltere'de öğrenimde bulunan oğlunu kaybeden Alnar'ın 1977 yılından sonra sağlığı iyice bozuldu. Türk müzik tarihinin en büyük kanun virtüözü olarak tanınan H. Ferid Alnar, 27 Temmuz 1978 tarihinde Ankara'da hayatını kaybetti. Otuz senelik şeflik hayatında aşağı yukarı 200 operet, 1000 konser ve 400 opera temsili yönetti. Türk halk müziğine ilgi gösteren Alnar, halk müziği gereçlerini bilhassa *Prelüd ve İlk Dans* adlı orkestrasında kullanmıştır. Ancak en dikkati çeken eseri, 1944-1951 yılları arasında bestelediği *Kanun ve Yaylı Sazlar Orkestrası için Konçerto*'sudur. Bu eser 1958 yılında kendisi tarafından yaylı sazlar dördlüsü eşliğinde Ankara'da seslendirilmiştir. Bu konçertoda klasik Batı müziği orkestrasında bir klasik Türk müziği çalgısına yer vermiştir. Yani bu konçertoyla, Türkiye'de ilk kez geleneksel bir çalgıyı "solo" olarak değerlendirmiştir.

1942'de bestelediği Viyolonsel Konçertosu üzerine A.Lalauni; "Viyolonsel Konçertosu ile Ferid Alnar, Doğu ile Batının müzik birleşimini çok iyi başaran bir kişiliktir. Kompozitör Alnar'ın, orkestra şefi Alnar'ı aştığı bir gerçek, fakat orkestra şefi olarak da hiçbir yönden geri kalmıyor." demiştir. Kanun Konçertosu'na gelince 1946 yılında Roma'da bulunduğu sırada yazmaya başladığı bu eserini ertesi yıl Ankara'da tamamlamıştır. Fakat ilk defa 1951'de Viyana Radyosu'nda, Viyana Senfoni Orkestrası eşliğinde yayımlanmıştır. Ferit Alnar daha sonraları konçertonun 3. bölümünü değiştirmek istemiş, 1958'de Mevlana'yı ziyaretinden hemen sonra bir şaheserin bu bölümü birkaç gün içinde yazıvermiştir. Bu müzik ustası Türkiye'de tümüyle renkli ilk film olan *Halıcı Kız* filminin müziğini de bestelemiş ve kendisi kanunla seslendirmiştir (1953). Özetle Alnar, oda müziği, ses müziği, orkestra, çello ve kanun konçertosu, film müzikleri, keman, kemence ve piyano gibi müziğin değişik alanlarında ölümsüz eserler bırakmıştır. Türk müziğinin tanıdığı en büyük virtüöz, Batılı anlamda tek gerçek virtüözdür. Tek sesli ve çok sesli eserlerinde Arel'in etkisinde kalmışsa da, aynı zamanda iyi bir orkestra şefi ve iyi bir bestekârdır. Viyana, Münih, Stuttgart, Roma gibi ülkelerde çeşitli orkestraları yöneten Alnar'ın pek çok bestesi Avrupa'da da çalınmıştır. Yapıtlarının çoğunun ilk seslendirilmeleri Viyana ve Prag'da yapıldı. Netice olarak H. Ferid Alnar, "geleneksel" müzikten gelerek evrensel müziğe geçen ve bu alanda uluslararası başarılar elde eden, yeri kolay kolay doldurulamayacak bir müzik insanıdır. 1971'de ilk devlet sanatçılığı unvanı dağıtıldığında Ferid Alnar unutulmuştu. Ancak uzun yıllar sonra ödüle layık görüldü. Türkiye'nin en önemli müzik ödülü olan Seveda Cenap And Müzik Vakfı Onur Ödülü Altın Madalyası 1998'de eşi Sevin Alnar'a sunuldu. Ayrıca Mersin Üniversitesinde "H. Ferid Alnar'ın 100. Doğum Günü Anısına" 27 Kasım 2006 tarihinde bir konser verildi. 100. Doğum yıl dönümü başka konserlerle de kutlandı. 1926'da saz semailerini ile 1927'de iki peşrev ve kanun için bir çok *taksim* besteleyen Alnar'ın, en çok tanınan ve seslendirilen eserleri arasında tek sesli operet *Kelebek Zabit* (1922), *Bayati Araban Peşrev* ve *Bayati Araban Saz Semaisi* (1927), *Segah Peşrev* (1927), *Fantezi* (1929), keman ve piyano için *Süit* (1930), film müziği *İstanbul Sokakları* (1931), piyano için *Beş Oyun Havası* (1932), *Yalova Türküsü* (1932), *Sarı Zeybek* (1932), *Romantik Uvertür* (1932), *Yaylılar Kuarteti* (1933), *Yalı Sazlar Dörtlemesi* (1933), *Prelüd ve İlk Dans* (1935), *Türk Süiti* (1936), *İstanbul Orkestra Süiti* (1937-1938), *Violonsel Konçertosu* (1943), *Faust* üzerine müzik (1944), *Üç Şarkı* (1948), film müziği *Namık Kemal* (1949), *Kanun Konçertosu* (1946-1951) bulunmaktadır.

Fahri MADEN

KAYNAKÇA

ALANER, A. Bülent, **Tarihsel Süreçte Müzik**, Eskişehir 2000.

ALGAN, Necip P., "Atatürk'ün Millî Müzik Devrimi", **IX. Türk Tarih Kongresi (Ankara 21-25 Eylül 1981) Bildiriler, III**, Ankara 1989, s.2209.

"Alnar, H. Ferid (1906-1978)", **Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi**, I. Cilt, İstanbul 1983, s.273-274.

"Alnar, H. Ferid (1906-1978)", **Büyük Kültür Ansiklopedisi**, I. Cilt, Ankara 1984, s.268.

"Alnar, H. Ferid", **A'dan Z'ye Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi**, I. Cilt, İstanbul 2005, s.53-54.

"Alnar, H. Ferid", **Meydan Larouse**, I. Cilt, İstanbul 1969, s.368.

ANTEP, Ersin, **Türk Bestecileri Eser Kataloğu**, Ankara 2006.

"Büyük Müzik Ustası Hasan Ferit Alnar", **Cumhuriyet Ansiklopedisi (1961-1980)**, III. Cilt, İstanbul 2002, s.459.

GÖKÇEDAĞ, N. Levent, **Atatürk Dönemi Müzik İdeolojisi ve Günümüze Yansımaları**, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

OKYAY, Erdoğan, **Ferid Alnar Longa'dan Konçertoya**, Ankara 1999.

ORANSAY, Gültekin, "Cumhuriyetin İlk Elli Yılında Geleneksel Sanat Musikimiz", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, VI. Cilt, İstanbul 1985, s.1502.

ORANSAY, Gültekin, "Çoksesli Müzik", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, VI. Cilt, İstanbul 1985, s.1520-1523, 1526.

ÖZTUNA, Yılmaz, "Alnar, Hasan Ferid", **Türk Musikisi Ansiklopedisi**, I. Cilt, İstanbul 1969, s.36-37.

SELÇUK, Timur, "Müzik Dünyamız", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, VI. Cilt, İstanbul 1985, s.1478.

TÜFEKÇİ, Nida, "Türk Halk Müziği", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, VI. Cilt, İstanbul 1985, s.1488.

"Ünlü Müzik Adamı Ferid Alnar Öldü", **Milliyet**, 28 Temmuz 1978, s.1, 12.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hasan-ferit-alnar/?pdf=3619> adresinden erişilmiştir